Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

№ 3

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Google Scholar

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 796 sahifa.
E’lon qilishga 2024-yil 30-martda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o‘rinbosari:
Karimov Norboy G‘aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay’ati:
Salimov Oqil Umrzoqovich, O‘zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O‘zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, “Nobel” mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a’zosi, Turkiya – O‘zbekiston do‘stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O‘zR Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O‘zR Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vaziri o‘rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O‘zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., “O‘IRIAM” ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro “Nordik” universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po‘latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug‘aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., “El-yurt umidi” jamg‘armasi ijrochi direktori o‘rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o‘g‘li, t.f.f.d., TAQU katta o‘qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg‘ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o‘g‘li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O‘zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig‘i o‘rinbosari
Ochilov Farxod, O‘zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo‘limi boshlig‘i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o‘qituvchisi

Ekspertlar kengashi:
Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: “Ma’rifat-print-media” MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘zR Tabiat resurslari vazirligi, O‘zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Экологические и альтернативные заполнители для бетона в условиях Узбекистана........ 10
Акрамов Хуснитдин Ахрарович, Тохиров Жалолиддин Очилович, Самадов Хомид Самандарович

Investitsion marketingni rivojlantirish asosida mintaqa investitsiya jozibadorligini oshirish 16
Ahmedov Alim Babaniyazovich

O‘zbekistonda yashil budjetlashtirish, energiya samaradorligi va issiqxona gazlari emissiyasi........ 22
Pulatov Dilshod Haqberdiyevich, Qulliyev Ulug‘bek Mirzayevich, Mamanov Alisher

Development of the Digital Economy as a Trigger of the Economic Growth of the New Uzbekistan........ 28
Luiza Sayfullovna Makhmutkhodjaeva, Umarova Shahnoza Akbarovna

Oliy o‘quv yurtlarida matematik statistikani o‘qitishning xususiyatlari........ 34
Shamsiyev Damin Najmiddinovich, Aymatova Farida Xo‘razovna

Turizmda tadbirkorlikning o‘ziga xos xususiyatlari 37
Mardonova Dilafruz Kosimovna

Oziq-ovqat xavfsizligi ta’minoti: O‘zbekistonda mayonez importini notarif
tartibga solish va ichki ishlab chiqarishni rivojlantirish istiqbollari........ 41
Muratova Shohista Nimatullayevna, Nomozov Azizbek Xayrulla o‘g‘li

Mamalakatimizga xorijiy investitsiyalarni jalb etishda qimmatli qog‘ozlar bozorining o‘rni va roli 46
Akramov Azamat Ramziddinovich

Mamlakatning iqtisodiy va ekologik rivojlanishida elektromobil sanoatini rivojlantirishning ahamiyati........ 53
Iminov Mahmudjon Azimjon o‘g‘li

Hududiy eksport salohiyatini oshirishning marketing strategiyasi........ 60
Jiyamuratov Rustam Nuridinovich

Turistik kompaniyalar moliyaviy barqarorligini baholash usullarini takomillashtirish
kompaniya moliyaviy barqarorligini ta’minlashning muhim mezoni........ 65
Jo‘rayev Behzod Nuraliyevich

Iste’molchilarni xulq-atvori modellari asosida marketing strategiyalarini shakillantirish........ 70
Kutbitdinova Moxigul Inoyatovna

Hisob siyosati va unda biologik aktivlar hisobini yoritib berish tartibini takomillashtirish 75
Mirzayeva Nargiza Batirovna

Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda investitsiyalarning o‘rni........ 80
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi

Innovatsion menejment va raqamli transformatsiyalarni joriy etishning metodologik asoslari........ 84
Quldoshev Asliddin Tursunovich

Strategik boshqaruvda xususiy kapital samaradorligini baholash........ 89
Nasriyeva Zebiniso A’zam kizi, Mavlyanova Dilobar Maxkamovna

Mintaqalarni innovatsion rivojlantirish istiqbollari tashkiliy tuzilmalarini
takomillashtirishni boshqarish yo‘llari 100
Xodjamuratova Gulbaxar Yuldashevna

Meva-sabzavot eksporti barqarorligini ta’minlashning ekonometrik tahlili 105
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna

Зарубежный опыт активизации экономической активности домохозяйств........ 111
Бердиев Гайрат Ибрагимович, Маликова Севинч Телман кизи, Люсиков Артемий Александрович

The Impact of Foreign Direct Investment on Economic Growth: A Case Study of Uzbekistan........ 116
Abdulla Ibragimov, Keldiyorov Shakhriyor Ilyos O‘g‘li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Mintaqada sanoat ishlab chiqarish rivojlanishining kambag'allikni qisqartirishdagi ahamiyati 121
Abdullayev Habibullo Asadulla o'g'li

Global iqtisodiyot sharoitida islom moliyasi mezon va tartiblarini joriy etishdagi muammolar va yechimlar 125
Abduvosidova Gulandom Abdurashid qizi

Amerika Qo'shma Shtatlari tajribasida biznes subyektlarini toifalarga ajratish amaliyotining xususiyatlari 131
Akobirova Nodira Najmiddin qizi

O'zbekiston Respublikasida qishloq xo'jaligini innovatsion rivojlanish yo'llari 135
Axmedova Nafisa Amirddin qizi

Strategic directions of integration of Uzbekistan into the international hospitality industry 140
Bekmurodova Laylo Tursunmamatovna

Surxondaryo viloyatida parrandachilikni rivojlantirish ko'rsatkichlarini prognozlash va modellashtirish 144
Bobomuratov Imomqul Islamovich

Mamlakatimizda chorvachilik mahsulotlarini yetishtirishning hozirgi holati va uning tahlili 149
Talipova Dilfuza Nabiyevna

Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish 154
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li

Analysis of the Influence of Macroeconomic Indicators on State Budget Tax Revenue 158
Meyliev O. R., Gofurova K.

Mahalliy budjet xarajatlarini hududlar ijtimoiy-iqtsodiy rivojlanishiga ta'siri 166
Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li

Influence of Digital Technologies on Economic Growth of the Republic of Uzbekistan 170
Igamberdiyeva Kunduz Ergashevna

Transmilliy kompaniyalarning tashqi bozorlar uchun marketing strategiyalari va marketing tadqiqotlarini o'tkazish amaliyoti 174
Jo'rayeva Zilola Turobovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi

Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari 178
Kamilova Iroda Xusnitdinovna

Korxonalarda inqirozga qarshi moliyaviy boshqaruv tizimini takomillashtirish 183
Latipova Shaxnoza Maxmudovna

Tijorat banklari faoliyatida onlayn tizimlarining tutgan o'rni va ularning rivojlanishi 188
Raxmataliyev Muzaffar Eshdavlatovich

Aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlik faoliyatining ta'sirini baholashning nazariy asoslari 194
Fayziyeva Dilsuz Bahodirovna

O'zbekiston Respublikasini "yashil" iqtisodiyotga o'tish samaradorligini oshirish 200
Mirzayev Bexruz Abdulla o'g'li

Andijon viloyatida kambag'allik darajasini qisqarishiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlar 214
Musaeva Ziyoda Allayarovna

O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligi eksportida marketing muammolari 218
Musyeva Shoira Azimovna, Agzamov Avazxon Talgatovich

Respublikamizda parranda bosh sonining hozirgi holati va uning istiqbollari 223
Akramova Nargiza Axrorovna

Menejmentda ishbilarmonlik kommunikatsiyalaridan foydalanishda optimal strategiyalarini qo'llash shart-sharoitlari 227
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Shadiyeva Madina Djaloliddin qizi

Raqamlashtirish sharoitida innovatsion faoliyatning o'ziga xos xususiyatlari 231
Nazarova Latofat Toirjon qizi

O'zbekistonda masofaviy bank xizmatlarini rivojlantirishdagi muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari 235
Nurmuxammedov Matlab Yunusovich

Davlat aktivlarini samarali boshqarish hamda nazorat qilishni takomillashtirish ... 240
Mirzayev O., Nazarov G'ayrat Olim o'g'li

Talabalarning oilali bo'lishiga ta'sir etuvchi omillarga iqtisodiy baholashda yangicha yondashuv ... 246
O. U. Shomurodov, Z. U. Uroqov, A. T. Ablahatov, A. A. Suyarov, J. S. Urazov

Methodological Aspects for Branding in Private Schools ... 251
Odilova Sitora Sayfitdin qizi

Совершенствование процедуры оценки эффективности и результативности расходов государственного сектора ... 256
Олимов Элёр Фазлиддин угли, Искандаров Суннатилло Бахриддин угли

Logistika xizmatlari samaradorligini oshirishda blokcheyn texnologiyalardan foydalanish ... 261
Rajabov Orzujon Mamasoliyevich

Markaziy Osiyoda energetika bozorini rivojlantirishning kelgusi istiqboli va imkoniyatlari ... 267
Saidov Mash'al Samadovich, Umarova Irodaxon Nuraliyevna

Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda sug'urta bozorining innovatsion usullaridan foydalanishning konseptual asoslari ... 275
Narzullayeva Gulchehra Salimovna, Saidova Dilnozaxon Odiljon qizi

Oliy ta'limda boshqaruv strategiyalari va ularni amalga oshirish mexanizmi ... 279
Saidqulova Firuza Farmonovna

Jismoniy shaxslardan olinadigan daromadlarini soliqqa tortishning o'ziga xos xususiyatlari ... 283
Salimov Sherzod Baxtiyorovich

O'zbekiston Respublikasidagi mavjud suv resurslarining iqtisodiy holati tahlili ... 288
Shanazarova Gulyora Baxtiyarovna

Tijorat banklari kredit risklarini kamaytirish yo'llari ... 294
Tulkinova Maftuna Anvarbek qizi

The use of Intellectual Systems in the Improvement of the Educational Process Management System in Higher Educational Institutions ... 303
Umarova Dilfuza Rakhmatilla qizi

Oliy ta'lim tizimida yangi iqtisodiy mexanizmlarni shakllantirish ... 307
Xakimov Dilshodjon Rahmonaliyevich

Global iqtisodiy sharoitida moliyaviy hisobotlar auditida muhimlilikni baholashni xalqaro stanadartlar asosida takomillashtirish ... 311
Xasanova Nasiba Tolliboy qizi

Qurilish materiallari sanoatida innovatsion klasterlarni tashkil etish istiqbollari ... 314
Yuldasheva Kamola Miraliyevna

Oliy ta'lim muassasalarida gibrid bulut xizmat modelini qo'llash mexanizmini ishlab chiqish ... 319
Zaripov Bahodir Bobomurod o'g'li

Роль инвестиций в ситеме железнодорожного транспрта в Республике Узбекистан ... 325
Акбарова Лайло Упашевна

Gidrotexnik inshootlar betonlarini samaradorligini tahlil qilish va oshirish natijalari ... 330
Asqarov B. A., Karimov M. U., Xolmirzayev S.T., Obidjonov J. T.

Maxsus iqtisodiy zonalar hududiga jalb etilgan investitsiyalar to'g'risida ... 334
Davlayev G'olib Ashurovich

Yangi xizmat turi xizmatlar sohasini innovatsion boshqarishning metodologiyasi ... 337
Djurayeva Dilnoza Davron qizi

Mintaqalar innovatsion salohiyatini baholashning uslubiy yondashuvlari ... 343
J. A. Ismatullayev, D. X. O'rinov

Milliy qayta sug'urtalovchilarning xalqaro sug'urta bozoriga kirib borishi va kutilayotgan xavf-xatarlar ... 348
Jorabayev Jasur Abduraxmanovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari asosida tovarlar auditi natijalarini auditorlik hisobotida aks ettirish tartibi 354
Ibragimov M. M., Ergashev O. F.

Turistik destinatsiyalarni tashkil etish va rivojlantirishning xorijiy tajribalari 358
Karimov Anvar Aktam o'g'li

Jismoniy shaxslarning mol-mulk va yer soliqlarini hisoblash va undirish samaradorligini oshirish yo'llari 362
Qurbonov Muxiddin Abdullayevich

Iqtisodiy xavfsizlikning institutsional tizimini tadqiq etishga uslubiy yondashuvlar 367
Mamatov Axmetjon Atajanovich, Allaberganov Zakir Gayibovich

Davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlashning nazariy jihatlari 373
Mamatov Mamajan Axmadjonovich

Paxta-to'qimachilik klasterlari eksport faoliyatini rivojlantirishning xorij tajribasi 380
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich

Korxonalar raqobatbardoshligini oshirish muammolari va dolzarb vazifalari 386
Musyeva Shoira Azimovna

Устойчивый и инклюзивный рост: взаимосвязь экономического прогресса с социальным равенством и экологическим управлением 390
Нодирбек Холбаев

Mintaqalarni investitsion jozibadorligini taraqqiyot strategiyasiga ta'sirini statistik baholash 396
Nuriddinov Zufar Akbarovich

Финансирование каракулеводства: преодоление финансовых вызовов в пустынных регионах Узбекистана 402
Нуриллаев Жамолиддин Ярашевич

O'zbekiston investitsiya muhitini yanada yaxshilash va uning jozibadorligini oshirish 408
Oybek Elmuratov

Intellektual mulkning iqtisodiy mazmuni va tarixiy rivojlanish bosqichlari 411
Maxmudova Nargiza Davlyat qizi

Implementation and use of Digital Technologies in Logistics Abstract 416
Kushakova Mamura, Koshakova Mukhlisa Surat qizi

Innovatsion iqtisodiyot tushunchasining mazmun mohiyati 421
Abduqaxorov Bekzod O'tkir o'g'li

Raqamlashtirish iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshligini oshirish omili sifatida 426
Mamajonova Durdonahon Mamaruzi qizi

O'zbekistonda tashqi savdoni notarif usullar orqali tartibga solishning mamlakat iqtisodiyotiga ta'siri 431
Norqobilov Akobir Iso o'g'li

Инновационные методы переработки горных отходов для экологической устойчивости в Узбекистане 437
Аскаров Бахтиер Аскарович, Собирова Мукаддас Хамидуллаева

Опыт зарубежных стран по стимулированию производства сельскохозяйственной продукции и перспективы внедрения в Узбекистан 442
Холиков Сулаймон Уткир угли

Xo'jalik yurituvchi subyektlarda strategik boshqaruv hisobini tashkil qilishning uslubiy jihatlari 447
Pardayeva Shahnoza Abdinabiyevna

O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini moliyalashtirishni statistik tahlili 452
Sayfullayev Siddik Nosirovich

Sug'urta tashkilotining innovatsion risklarini baholash 457
Sattorov Shoxrux Maxmudjon o'g'li

Kapital bozori rivojlanishining zamonaviy tendensiyalari ... 462
Turdiyeva Uzayda Omirbayevna

Адаптивный искусственный интеллект в управлении человеческими ресурсами ... 469
Хайдарова Малика Шокирджановна

Oliy ta’lim muassasalarida moliyaviy mablag‘lardan samarali foydalanishga xizmat qiluvchi zamonaviy va istiqbolga mo‘ljallangan huquqiy asoslarning yaratilganligi to‘g‘risida ... 478
Xayriddinov Shuxrat Botirovich

Investitsiya loyihalariga ta’sir qiluvchi risklarni sifat jihatdan baholash usullarining o‘ziga xos xususiyatlari ... 482
Shaislamova Nargiza Kabilovna

Tijorat banklari tomonidan investitsion loyihalarni kreditlash tartib va ularni takomillashtirish yo‘llari ... 491
Yunusova Ozoda Anvarjon qizi

Hududlar iqtisodiy xavfsizligini ta’minlashda soliq salohiyatini oshirishning nazariy jihatlari ... 498
E. N. Raximov

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi ... 504
Avazov Ilxom Ravshanovich

Inson resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish vositalarini ishlab chiqish ... 509
Djuraeva Guzal Shavkatovna

Agrar soha korxonalarining moliyaviy qo‘llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish ... 513
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o‘g‘li

Korporativ qimmatli qog‘ozlar asosida korxonalarni moliyalashtirishning ilg‘or xorij tajribalari ... 517
Igitov Jurabek Kuzibekovich

The impact of corporate governance on firm performance and financial stability ... 524
Muhammadyor Yunusov

Mintaqalarda kamg‘allik darajasini pasaytirish va xorij tajribasidan foydalanish yo‘llari ... 537
Musulmonova Shahlo Nasriddinovna

Makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash soliq ma’muriyatchiligini samarali tashkil etish yo‘llari ... 541
Mutalova Dilorom Maxamadjanovna, Kenjaboyeva Nigina

Iqtisodiy savodxonlik hamda tadbirkorlik qobiliyati o‘rtasidagi to‘g‘ri nisbatdagi bog‘liqlik munosabatining fundamental asoslari ... 544
Tuxtayeva Muyassar Shovkat qizi

Korxonalarning bankrotlik riskini baholashning xalqaro modellari ... 550
Umarova Hulkar Umidulloyevna

O‘zbekistonda korxona boshqaruvida kadrlar salohiyatidan foydalanish amaliyotini rivojlantirishning xorij tajribasi ... 555
Do‘stova Aziza Qahramonovna

Raqamli iqtisodiyot sharoitida boshqaruv tizimining xususiyatlari ... 559
Iroda Majidova

Ziyorat turizmini rivojlantirishning muhim xususiyatlari ... 565
Mirzayev Qulmamat Jonuzoqovich, Shukurov Tohirjon Izzatullo o‘g‘li

Qandolat mahsulotlari bozorida marketing tadqiqotlarini asosiy yo‘nalishlari ... 569
Tuychiyeva Vasila Faxriddin qizi

“Зелёная экономика” как фактор повышения экономического роста страны ... 573
Тураева Адиба Икрамовна

Oilada sarf-xarajatlar samarasiga erishishning muhimligi ... 580
Xasanov Rustam Rabimovich

Aholi farovonlik darajasidagi farqlarni tartiblash yo‘nalishlari ... 583
Xasanov Rustam Rabimovich, Turdiyev Zoxidjon Rustamovich

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Совершенствование оценки стоимости объектов недвижимости в Узбекистане на основе зарубежного опыта ... 588
Хомитов К. З., Халилова Л. Ш.

Mamlakatimizda qishloq xo'jaligida kooperatsiya munosabatlarini rivojlantirishda xorij tajribalaridan foydalanishning ahamiyati ... 594
Choriyeva Nigina Kaxramonovna

Davlat xaridlari tizimini takomillashtirish yo'llari ... 598
Alimbayeva Sevara Alimbayevna

Yengil sanoatni rivojlanishida Germaniya tajribasi ... 601
F. Jumaniyazova, G'ulomov Ibroxim Rustam o'g'li

The efficiency of usage of Islamic finance instruments in security market ... 607
Khasanov Umarbek Begmat ugli

Tadbirkorlik subyektlari eksportini rivojlantirishda raqamli platformalardan foydalanishning xorijiy tajribalari va ulardan foydalanish yo'llari ... 613
Mamasoatov Dilshod Ravshanovich

O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarini tashkil qilinishining hozirgi holati va muammolari ... 621
Nutfulloev Tolib G'olib o'g'li

Mehnat bozorida raqamli texnologiyalardan foydalanish metodologiyasini takomillashtirish ... 627
Maxammadiyev M. M.

Ishlab chiqarishni modernizatsiya qilish sharoitida mahsulot tannarxini optimallashtirish asoslari ... 632
Narzullayeva Gulchehra Salimovna

Elektron pullarni rivojlantirish yo'llari ... 636
Rustamov Maqsud Suvonqulovich, Egamberganov Mirzabek Odilbek o'g'li

Загрязнение окружающей среды в Узбекистане: проблемы, причины и пути решения ... 644
Ишонкулова Феруза Асатовна, Шукуров Тимур Умидович

Raqamli iqtisodiyot sharoitida tijorat banklarini transformatsiyalash modeli orqali takomillashtirish ... 649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyevna

Land Tax Received From Individuals and its Share in the Budget of the Republic of Uzbekistan ... 656
Hakimov Feruz Khurshid ugli

O'zbekistonda "yashil" iqtisodiyot va iqlim o'zgarishi bilan bog'liq xarajatlar tahlili ... 659
Isaxonova Ruxshona Muzaffar qizi, Sharapova Mashxura Azadovna

Qurilish xizmatlari ma'lumotlar tizimini takomillashitirish imkoniyatlari ... 665
Nurfayziyev Zayniddin Boymurodovich, Nurfayziyev Elyor Zayniddinovich

Ipotekali kreditlashni rivojlantirishning xorijiy davlatlar tajribasi va uni O'zbekistonda tatbiq etish yo'llari ... 670
Turdiev Shaxriddin Erxonovich

Suv resurslaridan foydalanishda xorij tajribalari ... 675
Berdiyev Anvar Abdivaliyevich

Auditda yetarli va mos dalillarni to'plash tartibi ... 681
Meliyev Isroil Ismoilovich

"Yashil" iqtisodiyot konsepsiyasining shakllanishi va rivojlanishi ... 686
Urunbayev Saparbek Samatovich

Uy-joy fondini boshqarish samaradorligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari ... 692
Xolmuradov Raxmatilla Ne'matillaevich

O'zbekiston mahsulotlarining tashqi bozordagi raqobatbardoshligi xususiyatlari va onlayn platformalar ... 699
Baymuradov Shoxrux Maxmudovich

Factors affecting investment attractiveness in the global investment landscape ... 704
Otaboev Akhmed Makhsudbek o'g'li, Juliana Juliana, Fazliddin Nasriddinov

Xalqaro migratsiyaning O‘zbekiston mehnat bozori va inson kapitaliga ta’siri 709
Tilabova Kumush Farhod qizi

Анализ и оценка естественного освещения помещений образовательных учреждений 714
Пирмухамедова Шахноза

Актуальные вопросы укрепления доверия населения к банковской системы Республики Узбекистан... 719
Рузибоева Нилуфар Тулкин кизи

Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли 725
Бибутова Шахло Саъдуллаевна

Iqtisodiyotni rivojlantirishda erkin iqtisodiy zonalarni tashkil etishning afzalliklari va muammolari 730
Axmedova Dilbar Buronovna

Natijaga yo‘naltirilgan budjetlashtirishda sog‘liqni saqlash muassasalarini moliyalashtirishning mohiyati........ 734
Ishmanova Diana Nurmamadovna

Oziq-ovqat sanoatini tashkiliy-iqtisodiy jihatdan rivojlanti-rishning nazariy asoslari 737
Muxtorova Madina Azamat qizi

Ipoteka kreditlari sohasidagi islohotlar va kelajakdagi istiqbollar 741
A’zamxo‘jayeva Nihola Sulaymon qizi

Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari 746
Yodgorova Xalima To‘lqinovna

Budjet ijrosini samarali ta’minlashda davlat xaridlarining ahamiyati 752
Sholdarov Dilshod Azimiddin o‘g‘li, Fayzullayeva Zilola Ravshanovna

Aholi sog‘ligi – milliy boylikning tarkibi va jamiyat taraqqiyotining muhim shartidir 763
Djumabayeva Shaira Xalillayevna

Moliyaviy hisobotlarning xalqaro standartlari: hisob siyosati 769
Rizayev Nurbek Kodirovich, Mamatova Charos Shavkiddinovna

Milliy iqtisodiyotni rivojlantirishda investitsion muhitning o‘rni 778
Valiyeva Sayyora Xushbaqovna

Davlat ishtirokidagi korxonalarda korporativ ijtimoiy mas’uliyat (“Rossiya temir yo‘llari” OAJ misolida)........ 784
Xidirova Marg‘uba Rustamovna, Saidqulov Avazbek Botirqul o‘g‘li

Raqamli transformatsiyaning O‘zbekistonning investitsion jozibadorligiga ta’siri 790
Saitkamolov Muxammadxo‘ja Sobirxo‘ja o‘g‘li, Markabayeva Jansaya Aybek qizi

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

BUDJET IJROSINI SAMARALI TA'MINLASHDA DAVLAT XARIDLARINING AHAMIYATI

Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li
PhD, TDIU "Budjet hisobi va g'aznachilik ishi"kafedrasi mudiri, dotsent

Fayzullayeva Zilola Ravshanovna
TDIU "Budjet hisobi va g'aznachilik ishi" kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada davlat xaridlari tizimi faoliyati keng yoritilib, tizimning afzallik tomonlari ko'rib chiqilgan. 2021-2023-yillar mobaynida tizimni takomillashtirilganligi, amalga oshirilgan qulayliklar, rivojlanish ko'rsatkichlari o'rganilgan. Yaratilgan yangi portalning faoliyatda bo'lgan saytlardan afzalliklari, inson omilidan butunlay voz kechilib to'liq avtomat tarzga o'tilganligi va tizimda kelajakda qilinishi lozim bo'lgan ishlar muhokami qilingan. Mavjud me'yoriy-huquqiy bazani yanada takomillashtirish va davlat xaridlarining asosiy tamoyillarini belgilovchi qonun qabul qilinishi muhokama qilindi. Zamonaviy sharoitda davlat xaridini tashkil etish bqyicha yangi tamoyillarga asoslangan tizim faoliyati keng yoritilgan.

Kalit so'zlar: davlat xaridlari, bazaviy hisobosh miqdori, platforma, elektron do'kon, elektron auksion, elektron tender, elektron xarid, eng yaxshi taklif, budjet tashkilotlari, xaridlar, savdo va sotiq, tadbirkorlar, raqobatli, shaffoflik, ochiqlik, korrupsiyaga qarshi, davlat buyurtmachilari, tovar (ish, xizmatlar) davlat xaridalari operatorlari.

Abstract: This article covers in detail the activities of the public procurement system, and also discusses the advantages of the system. During 2021-2023, improvement of the system, implemented convenience, and development indicators were studied. The advantages of the newly created portal compared to existing sites, the removal of the human factor and the transition to a fully automatic mode, as well as the work to be done in the system in the future were discussed. Further improvement of the existing legislative framework and the adoption of a law defining the basic principles of public procurement were considered. The activities of the system based on new principles of organizing public procurement in modern conditions are widely covered.

Key words: public procurement, basic calculation amount, platform, electronic store, electronic auction, electronic tender, electronic procurement, best offer, budgetary organizations, procurement, trade and sales, entrepreneurs, competition, transparency, openness, anti-corruption, government customers, government operator's procurement of goods (works, services).

Аннотация: В данной статье подробно освещена деятельность системы государственных закупок, а также рассмотрены преимущества системы. В течение 2021-2023 годов изучены совершенствование системы, реализованные удобство, показатели развития. Обсуждались преимущества ново созданного портала по сравнению с существующими сайтами, извлечения человеческого фактора и переход в полностью автоматический режим, а также работы, которые предстоят проделать в системе в будущем. Рассматривалась дальнейшее совершенствование существующей законодательной базы и принятие закона, определяющего основные принципы государственных закупок. Широко освещена деятельность системы, основанной на новых принципах организации государственных закупок в современных условиях.

Ключевые слова: государственные закупки, базовая сумма расчёта, платформа, электрон-магазин, электронный аукцион, электронный тендер, электронные закупки, лучшее предложение, бюджетные организации, закупки, торговля и продажи, предприниматели, конкуренция, прозрачность, открытость, противодействие коррупции, государственные заказчики, операторы государственных закупок товаров (работ, услуг).

KIRISH

So‘ngi yillarda mamlakatimizda davlat xaridlari tizimi rivojlanayotgan yo‘nalishlardan biridir. Davlat xaridlari budjetdan ajratilgan mablag‘larni maqsadli va raqobatli usulda shaffof ishlatilishi bilan bog‘liq bo‘lib, ushbu tizim investitsion muhitni yaratishda ham katta ahamiyatga ega. Shuningdek, davlat budjeti, markazlashtirilgan manbalar va davlat ulushiga ega bo‘lgan korxonalar mablag‘laridan samarali foydalanishga imkon yaratadi. Qonun xaridlarning besh tartib-taomilini belgilaydi, shundan ikkitasi davlat xaridi bo‘yicha qaror qabul qilishda inson omilini butkul inkor etadi. Qolgan xarid tartib-taomillari shaffofligi maxsus axborot portalida zarur axborot chop etish yo‘li bilan ta’minlanadi. Shu jumladan, O‘zbekiston Respublikasining 2021-yil 22-apreldagi “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi O‘RQ-684-sonli qonuni qabul qilingan [1].

“2022–2026-yillar mo‘ljallangan yangi O‘zbekiston taraqqiyoti strategiyasi Milliy iqtisodiyotni isloh qilish borasida tashqi savdo, soliq va moliya siyosatini liberallashtirish, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash va xususiy mulk daxlsizligini kafolatlash, qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini chuqur qayta ishlashni tashkil etish hamda hududlarni jadal rivojlantirishni ta’minlash bo‘yicha ta’sirchan choralar ko‘rildi. Fuqarolarning ijtimoiy himoyasini kuchaytirish va kambag‘allikni qisqartirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishi sifatida belgilanib, aholini yangi ish o‘rinlari va kafolatli daromad manbai, malakali tibbiy va ta’lim xizmatlari, munosib yashash sharoitlari bilan ta’minlash sifat jihatidan yangi bosqichga ko‘tarildi. 2022-yilda yillik inflyatsiya darajasini 9 foizgacha va 2023-yilda 5 foiz hamda fiskal taqchillikni 3 foizgacha pasaytirish choralari ko‘rilib, keyinchalik inflyatsiya va Davlat budjeti taqchilligi ushbu ko‘rsatkichdan oshmasligi ta’minlab borilsin. 2023-yildan qo‘shilgan qiymat solig‘i stavkasi 12 foizgacha hamda 2025-yildan bank, moliya va telekommunikatsiya kabi tadbirkorlik yo‘nalishlarida foyda solig‘i stavkasi 15 foizgacha tushirilishlari” ta’kidlab o‘tildi [2].

O‘zbekiston Respublikasi Davlat budjeti ijrosini ta’minlash maqsadida jahon tajribasida mukammal sanalgan g‘aznachilik va davlat xaridi tizimi tashkil etildi. Axborot texnologiyalari asosida davlat xaridi tizimida budjet tashkilotlarining tovar yetkazib beruvchilar bilan o‘zaro munosabatlarida dastlabki nazoratga katta ahamiyat berildi. Tadbirkorlik faoliyatini tashkil qilish va doimiy daromad manbalarini shakllantirish uchun sharoitlar yaratish, xususiy sektorning Yalpi ichki mahsulotdagi ulushini 80 foizga va eksportdagi ulushini 60 foizga yetkazish, har yili O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining tadbirkorlar bilan “Ochiq muloqoti”ni o‘tkazish tashkil etildi. Hududlarda 200 ta yangi sanoat zonalarini tashkil etish va biznes-inkubatorlar tizimini rivojlantirish, sharoiti og‘ir bo‘lgan tumanlarda tadbirkorlikni rivojlantirish uchun yanada qulay shart-sharoitlar yaratish yo‘lga qo‘yildi [3].

Ilg‘or xorijiy tajriba asosida faktoring amaliyotini rivojlantirish, 2026-yilga borib tadbirkorlik subyektlariga soliq yuklamasini yalpi ichki mahsulotning 27,5 foizidan 25 foizi darajasiga kamaytirish tatbiq qilindi. Hududlarda tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, ishsizlik va kambag‘allikni qisqartirish bo‘yicha mavjud tuzilmalar faoliyatini takomillashtirildi. Tadbirkorlik subyektlari o‘z faoliyatini boshlashi uchun zarur ma’lumotlarni erkin foydalanishga chiqarish, qurilish faoliyatida qurilish nuqsonlari yoki muammolarining oldini olish, iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy sektorga keng yo‘l ochildi. Iqtisodiy munosabatlarda erkin bozor tamoyillarini joriy etishni kengaytirish maqsadlari ustuvor etib belgilandi [4]. O‘z-o‘zidan ma’lumki, bunday sharoitda Davlat budjeti barqarorligini ta’minlash hamdadavlat xaridiga qaratilgan nazariy-metodologik va tashkiliy masalalar o‘ta dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Davlat xaridi – tovarlarni (ishlarni, xizmatlarni) davlat buyurtmachilari tomonidan pulli asosda olishdir. Davlat buyurtmachisi - davlat xaridlarini amalga oshiruvchi yuridik shaxs hisoblanadi. O‘zbekiston Respublikasida elektron xarid tizimini joriy etish ijobiy natijalar bermoqda. Davlat xaridi YAIMning shakllanishiga to‘g‘ridan-to‘g‘ri ta’sir ko‘rsatadi. To‘g‘ri tashkil qilingan davlat xaridlaridan foydalanish – mamlakatda iqtisodiy o‘sishni ta’minlaydi hamda dolzarb iqtisodiy ijtimoiy vazifalarni hal qiladi. Davlat xaridi deganda, Davlat budjeti xarajatlarini optimallashtirish, bozor munosabatlari sharoitida bozor munosabotlari sharoitida markazlashgan tarzda yo‘naltirilgan moliyaviy oqimlarni samarali boshqarish, davlatning muhim vazifalarni bajarilishida noqonuniy xarajatlarni amalga oshishini bartaraf etish tushuniladi. Davlat budjetining asosiy vazifasi YAIMni taqsimlash va qayta taqsimlash, iqtisodiyotni tartibga solish va rag‘batlantirish, ijtimoiy-madaniy sohalarni mablag‘ bilan ta’minlash, mamlakatning markazlashgan pul jamg‘armalarini vujudga keltirish va ulardan foydalanish yuzasidan nazorat qilish hisoblanadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI:

Davlat xaridlari tizimini qayta isloh qilish va rivojlantirish, tizimni amalda keng qo‘llanilishi hamda buyurtmachilar foydalanishi uchun qulay shart-shaoitlar yaratilishi maqsadida amaldagi davlat xaridlari tizimi bir nechta qonuniy hujjatlar bilan tartibga solib kelinmoqda:

- O‘zbekiston Respublikasining Budjet Kodeksi;
- O‘zbekiston Respublikasi “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi Qonuni;

- Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 24-iyuldagi “Oʻzbeksiton Respublikasi loyiha boshqaruvi tizimi joriy etish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi PF-5120 sonli Farmoni;
- Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 23-avgustdagi “Tovarlar (ishlar, xizmatlar)ning davlat va kogporativ xaridlarini amalga oshirishning zamonaviy shakl va uslublarini yanada joriy etish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi PF-3237 sonli qarori;
- Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2018-yil 27-sentyabrdagi “Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining “Davlat xaridlari toʻgʻrisida”gi Qonunini amalga oshirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi PQ-3953-sonli qarori va boshqa qonun hujjatlaridan iborat [5].

Budjet tashkilotlari xaridini toʻgʻri va samarali tashkillashtirish uchun mahsulotlar (ishlar, xizmatlar) xarid qilish jarayonida kompleks yondashishi zarur. Milliy iqtisodiyotni rivojlanitirish bosqichida budjetdan tashqari fondlarning mablagʻlarini oqilona sarflashning eng maqbul mexanizmmini shakllantirishimiz kerak. Shu sababli, kelajakda Davlat budjeti tarkibilagi davlatning maqsadli pul jamgʻarmalari faoliyatini takomillashtirishni ta’minlaydigan chora-tadbirlarni amalga oishirish muhim ahamiyatga ega [6].

Rus olimi L.V.Andreyeva davlat xaridlarining huquqiy masalalarini oʻrganishda “davlat ehtiyojlari”ni mustaqil ma’noga ega boʻlgan huquqiy tushuncha sifatida alohida ajratib koʻrsatdi. Bunda budjet buyurtmachilarining vakolati doirasida tegishli funksiya va vazifalarni amalga oshirishi uchun zarur boʻlgan davlat ehtiyojlarining tarkibiga tovar, ish va xizmalarga boʻlgan ehtiyojlar kiradi [7], deb ta’kidlangan.

Ternopol davlat iqtisodiyot universiteti dotsenti V.I.Stoyan oʻz maqolasida ta’kidlaydiki, “Gʻaznachilik organlari budjetning daromadlar qismini kassa ijrosi jarayonida ishtirok etishi, ma’muriy-hududiy kesimda budjetlar resurslarini ham umumiy, ham daromadlarining alohida turlari boʻyicha miqdorini imkon fadar toʻgʻri aniqlashni maqsad qiladi. Tegishli budjetlar boʻyicha resurs bazasi hajmi toʻgʻrisidagi ma’lumotlar, budjet mablagʻlarining harakati va ularni hisobga olish tafsilotlarining mavjudligi davlat ijro hokimiyati va mahalliy oʻz-oʻzini boshqarish oʻrganlariga resurslarni strategik va operativ boshqarish imkonin beradi” [8].

TAHLIL VA NATIJALAR

Davlat xaridlari tizimini yanada takomillashtirish maqsadida Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 16-iyundagi “Davlat organlari va tashkilotlarining faoliyati ochiqligini ta’minlash, shuningdek, jamoatchilik nazoratini samarali amalga oshirishga doir qoʻshimcha chora-tadbirlar toʻgʻrisida”gi Farmonida ushbu tizim faoliyati uchun muhim chora-tadbirlar belgilangan oʻtildi [9].

Davlat xaridlari tovar xizmatlarini davlat buyutmachilari tomonidan oʻz ehtiyojlari uchun pulli asosda xarid qilish hisoblanadi. Oddiy soʻz bilan aytganda, har bir davlat buyurtmachisi, ya’ni bu korxona boʻladimi yoki budjet tashkiloti boʻladimi, u avvalam bor, oʻziga kerakli boʻlgan tovar xizmatlarini xarid qiladi. Davlat xaridlari platformasi ham, shu maqsadga xizmat qiladi. Mana oʻzingiz ham bozorga borganingizda, eng ma’qul, sifatli va arzon tovarni xarid qilasiz. Shunga oʻxshash bu tizim ham ana shunday bozorni yaratib beradigan platformadir.

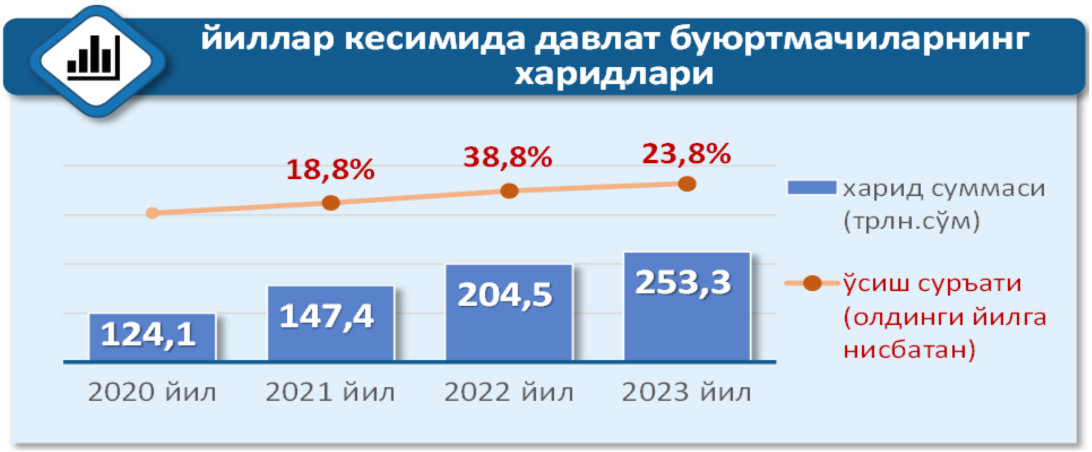

1-rasm: Yillar kesimida davlat buyurmachilarining xaridlari [10]

Manba: Iqtisodiyot va moliya vazirligi Davlat xaridlari departamenti ma’lumoti

Iqtisodiyot va moliya vazirligi Davlat xaridlari departamenti ma’lumotilari boʻyicha tahlil qilsak 1-rasmda koʻrinib turibdiki, 2021-2023-yillar oraligʻida davlat buyurtmachilari tomonidan amalga oshirilgan davlat xaridlarini oʻrganib chiqsak, koʻrsatkichlardan koʻrinib turibdiki oʻsish sur’atlari jadvalda yaqqol nomayon. Ya’ni, 18.8 foizdan 23.8 foizga oʻsib borarayotganini kuzatish mumkin.

2-rasm: Vazirliklar kesimida budjet buyurtmachilarning davlat xaridlari [10]

Manba: Iqtisodiyot va moliya vazirligi Davlat xaridlari departamenti ma'lumoti

Davlat buyurtmachilar davlat xaridlarini sohalar bo'yicha taqqoslab chiqsak 2-rasm bo'yicha amalga oshirilgan davlat xaridlarini vazirliklar miqyosida 2023-yil holatiga umumiy 58.4 trln so'mni tashkil etgan. Bunda maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi 17.5 trln. so'm miqdori bilan faol o'rinda.

Davlat xaridlarining asosiy prinsiplari muhim ahamiyatga ega.

Davlat xaridlarining asosiy prinsiplari quyidagilardan iborat:

- kasbiy mahorat va mas'uliyatlilik;
- asoslanganlik;
- moliyaviy mablag'lardan foydalanishning oqilonaligi, tejamkorligi va samaradorligi;
- ochiqlik va shaffoflik;
- raqobat va xolislik;
- mutanosiblik;
- davlat xaridlari tizimining yagonaligi va yaxlitligi;
- korrupsiyaga yo'l qo'ymaslik.

Moliyaviy mablag'lardan foydalanishning oqilonaligi, tejamkorligi va samaradorligi prinsipi davlat buyurtmachisining davlat xaridlarini o'tkazish xarajatlarini va tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) qiymatini hisobga olish;

- davlat xaridlari uchun ajratilgan mablag'lardan samarali foydalanish, shu jumladan, tovarlarni (ishlarni, xizmatlarni) olishdan ko'rilgan naf, ularning sifati va qiymati o'rtasidagi maqbul nisbatni (foydalanish davri xarajatlarini hisobga olgan holda) ta'minlash;
- davlat xaridlarini maqbul muddatlarda o'tkazish imkonini beradigan oqilona va tejamkor usulda amalga oshirilishi kerak.

Davlat xaridlarining ochiqligi va shaffofligi:

- tegishli davlat organlariga, davlat xaridlarining subyektlariga va jamoatchilikka davlat xaridlari to'g'risidagi axborotdan qonunchilikda belgilangan tartibda to'liq, o'z vaqtida, erkin va bepul foydalanish imkoniyatini ta'minlagan holda uni maxsus axborot portaliga joylashtirish;
- xarid qilish tartib-taomillariga doir hujjatlarni va hisobotlarni tuzish hamda but saqlashni ta'minlash orqali amalga oshiriladi.

Davlat xaridlaridagi raqobat xarid qilish tartib-taomillari ishtirokchilari o'rtasidagi, davlat xaridlari elektron tizimlarining operatorlari o'rtasidagi va ixtisoslashgan tashkilotlar o'rtasidagi tortishuv, xarid qilish tartib-taomillari ishtirokchilarining takliflarini ko'rib chiqishda hamda xolis va asosli mezonlar asosida eng maqbul taklif foydasiga yakuniy qaror qabul qilishda beg'arazlik va shaffoflik mexanizmlaridan foydalanish hisobidan qo'llab-quvvatlanadi.

Davlat xaridlarining xolisligi xarid qilish tartib-taomillari ishtirokchilarining takliflarini ko'rib chiqishdagi, shuningdek, eng maqbul variant foydasiga yakuniy qaror qabul qilishdagi beg'arazlikni nazarda tutadi.

Davlat xaridlarining xolisligi:

- xarid qilish tartib-taomillari ishtirokchilariga teng imkoniyatlarni ta'minlashga;

- davlat xaridlari subyektlari o‘rtasida raqobatni va ularga nisbatan beg‘arazlikni ta’minlaydigan shart-sharoitlarni yaratishga;
- davlat xaridlari jarayonida shikoyatlar, nizolar va kelishmov-chiliklarni ko‘rib chiqishning hamda tegishli chora-tadbirlar ko‘rishning ochiq, oshkora va tortishuv mexanizmlariga asoslanadi.

Mutanosiblik prinsipi

Davlat xaridlarida mutanosiblik:
- davlat xaridlarini amalga oshirish usulining tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) xavf-xatariga, qiymatiga, xususiyatiga va murakkabligiga;
- talablarning xarid qilish tartib-taomillari ishtirokchilari malakasiga oid ma’lumotlarga, takliflarni baholash mezonlari va usullarining tovarlarga (ishlarga, xizmatlarga);
- davlat xaridlari subyektlarining huquqlari, majburiyatlari va javobgarligi ularning o‘z vazifalariga mosligi bilan ta’minlanadi.

Davlat xaridlari tizimining yagonaligi va yaxlitligi prinsipi

Davlat xaridlari maqsadlar, prinsiplar va yondashuvlarning yagonaligiga, davlat xaridlari jarayoni barcha bosqichlarining yaxlitligi va o‘zaro aloqadorligiga hamda davlat xaridlari barcha subyektlarining hamkorligiga asoslanadi.

Davlat xaridlarining yagonaligi va yaxlitligi:
- davlat xaridlarini tartibga soluvchi yagona va yaxlit normativ-huquqiy baza hamda uni bir xilda qo‘llash;
- davlat xaridlarining davlat xaridlari to‘g‘risidagi barcha axborotni to‘plash, unga ishlov berish va uni tahlil qilishni hamda barcha manfaatdor shaxslarga undan foydalanishni ta’minlaydigan yagona, yaxlit va kompleks axborot tizimi mavjudligi;
- davlat xaridlariga oid hujjatlarni birxillashtirish;
- xalqaro standartlarga uyg‘un tarzda tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) standartlashtirilgan yagona milliy klassifikatorini joriy etish;
- davlat xaridlarini rejalashtirish va amalga oshirishni, davlat xaridlari to‘g‘risidagi shartnomalarni tuzish va ijro etishni, monitoringni va nazoratni amalga oshirishni, nizolar hamda kelishmovchiliklar ustidan shikoyat qilish va ularni ko‘rib chiqishni, davlat xaridlari subyektlarining kasbiy mahorati darajasi va mas’uliyati oshirilishining tashkil etilishini ta’minlovchi yagona infratuzilmaning mavjudligi bilan ta’minlanadi.

Korrupsiyaga yo‘l qo‘ymaslik prinsipi

Xarid qilish tartib-taomillarini tashkil etish va o‘tkazishga doir talablar davlat xaridlari sohasida korrupsiyaga oid huquqbuzarliklarga yo‘l qo‘ymasligi kerak. Bunda korrupsiyaning oldini olishga qaratilgan chora-tadbirlar ustuvor bo‘ladi.

Davlat buyurtmachilari davlat xaridlarini amalga oshirish tartib-taomillari to‘g‘risidagi axborotning ochiqligi va shaffofligini ta’minlashi kerak.

Davlat xaridlarida korrupsiyaga yo‘l qo‘ymaslik:
- insofli raqobatni va qarorlar qabul qilish chog‘ida xolisona mezonlardan foydalanilishini;
- monitoring va nazorat o‘tkazishning, shu jumladan, ichki monitoring va nazorat o‘tkazishning samarali tizimi yaratilishini;
- ushbu Qonun va davlat xaridlari sohasidagi boshqa qonunchilik hujjatlari talablarining buzilishi hollari to‘g‘risidagi ma’lumotlar axborotning ochiq manbalarida e’lon qilib borilishini;
- davlat xaridlari tartib-taomillari ushbu Qonunda belgilangan talablarga muvofiq o‘tkazilishini ta’minlash yo‘li bilan amalga oshiriladi.

Qonunchilikda davlat xaridlarini amalga oshirish sohasida korrupsiyaning oldini olishga doir boshqa chora-tadbirlar ham nazarda tutilishi mumkin.

Manfaatlar to‘qnashuvi bevosita yoki bilvosita shaxsiy manfaatdorlik shaxsning mansab yoki xizmat majburiyatlarini lozim darajada bajarishiga ta’sir ko‘rsatadigan yoxud ta’sir ko‘rsatishi mumkin bo‘lgan hamda uning shaxsiy manfaatdorligi bilan davlat xaridlari subyektlarining huquqlari va qonuniy manfaatlari o‘rtasida qarama-qarshilik yuzaga keladigan yoxud yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan har qanday vaziyatdir.

Davlat buyurtmachisining, davlat xaridlari elektron tizimi operatorining, ixtisoslashgan tashkilotning, ekspert tashkilotining mansabdor shaxslari va boshqa xodimlari, shuningdek, xarid komissiyasining a’zolari hamda ekspertlar xarid qilish tartib-taomillarini amalga oshirishda o‘z ishtirokidagi davlat xaridlariga doir bitimning natijasi bo‘lgan har qanday shaxsiy foydani bevosita yoki bilvosita olish huquqiga ega emas.

Xarid qilish tartib-taomillarni amalga oshirishda boshqa xarid qilish tartib-taomillari subyektlarining huquqlari va qonuniy manfa-atlariga zarar yetkazadigan hamda ushbu huquqlar va qonuniy manfaatlarni cheklaydigan har qanday manfaatlar to‘qnashuvi ko‘rinishlarining oldini olishi shart;

- har qanday ehtimol tutilgan, taxmin qilinayotgan yoki mavjud manfaatlar to'qnashuvi haqidagi axborotning oshkor qilinishini kafolatlashi kerak.

Mavjud bo'lgan yoki taxmin qilinayotgan manfaatlar to'qnashuvi to'g'risida xabar topgan shaxslar bu haqda bevosita rahbarini hamda davlat xaridlari sohasidagi vakolatli organni xabardor etishi shart. Manfaatlar to'qnashuvi mavjudligi to'g'risidagi axborotlarni olgan rahbar uning oldini olish yoki uni bartaraf etish bo'yicha o'z vaqtida choralar ko'rishi va davlat xaridlari sohasidagi vakolatli organni ko'rilgan choralar to'g'risida xabardor qilishi shart. Davlat xaridlari sohasidagi vakolatli organ manfaatlar to'qnashuvi mavjudligi to'g'risidagi axborotni olgach, ushbu Qonunga muvofiq davlat nazoratini amalga oshiruvchi davlat organlariga tegishli axborotni kiritishi shart.

Davlat buyurtmachisining yoki davlat xaridlari elektron tizimi operatorining xodimi o'zining davlat xaridlari ijrochilari yoki har qanday boshqa shaxs bilan munosabatlarida, agar bunday axborotni oshkor etmaslik davlat xavfsizligi manfaatlarini himoya qilish uchun zarur bo'lsa yoki agar bunday axborotning oshkor etilishi qonunchilikka zid bo'lsa, ularga rioya etilishini ta'minlashga monelik qilsa, davlat xaridlari subyektlarining qonuniy manfaatlariga zarar yetkazsa yoxud insofli raqobatga to'sqinlik qilsa, agar davlat xaridlari sohasidagi vakolatli organ bunday axborotni oshkor etish to'g'risida qaror qabul qilmasa, hech bir axborotni oshkor etishga haqli emas.

Davlat xaridlari sohasidagi vakolatli organ bunday axborotni oshkor etish to'g'risida qaror qabul qilgan taqdirda, ushbu qarorning shartlariga rioya etiladi.

Xarid qilish tartib-taomillari ishtirokchisi xarid qilish tartib-taomilida ishtirok etib, uning xarid qilish tartib-taomilida ishtirok etishi bilan bog'liq taklifda o'zi ko'rsatgan barcha ma'lumotlarning e'lon qilinishiga rozilik bildiradi.

O'tgan yilgi ko'rsatkichlarni oladigan bo'lsak, tadbirkorlik subyektlarining davlat xaridlariga bo'lgan qiziqishi ortmoqda. Davlat xaridlari ochiqlanyapti. Barcha ma'lumotlar ochiq va shaffofligi ta'minlanmoqda. Tizimdagi xaridlar ommaviy axborot vositalarida yoritilmoqda. Uni soddalashtirish bo'yicha davlat buyurtmachilari va ishtirokchilarining bilim ko'nikmasini oshirish borasida yaxshi qadamlar tashlangan. Moliya vazirligining O'quv markazida elektron platforma yaratdik. Unda har bir ishtirokchi ro'yxatdan o'tib, bilimini oshirish mumkin. Tizim haqida barcha ma'lumotlar joylangan. Yakunida test asosida tegishli malakaviy hujjatni olish mumkin. O'tkazilayotgan tadbir, forum va uchrashuvlar davlat xaridlari bo'yicha keng tushunchalar berishga qaratilgani bilan muhim ahamiyat kasb etadi.

Tizimda beshta xarid turi, ya'ni elektron do'kon, auksion savdolari, eng yaxshi takliflarni tanlash va tender savdolari asosida xaridlarni amalga oshirish mumkin. Bu raqobatli usul hisoblanadi. Bundan tashqari, to'g'ridan to'g'ri xaridlar faoliyati ham mavjud. Elektron auksion va elektron do'kon orqali shartnomalar tuzish avtomatlashtirilgan. Bu jarayonda inson omili yo'q. Keyingi yillarda tizimni to'liq avtomatlashtirishni rejalashtirgan.

Raqobat xarid orqali amalga oshirilgan xaridlar natijasida iqtisod qilingan mablag'lar 2023-yil hisobiga 8,2 trln so'mni tashkil etadi. Bu ko'rsatgich barcha elektron sadolarni o'z ichiga olgan holatda budjet va koorporativ buyurtmachilar kesishmasida.

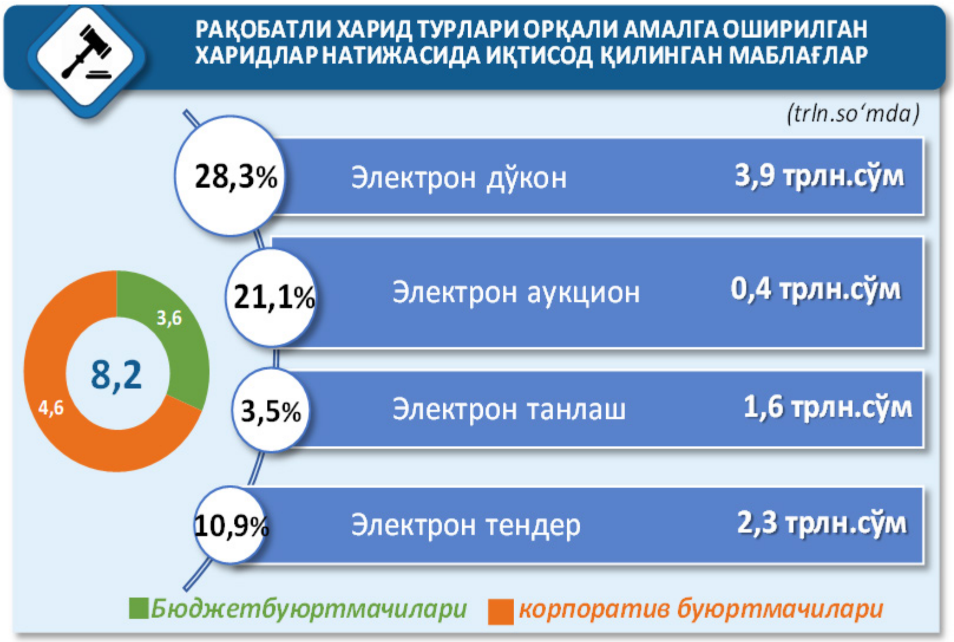

3-rasm: Raqobatli xarid turlari orqali amalga oshirilgan xaridlar natijasida iqtisodiy qilingan mblag'lar [10]
Manba: Iqtisodiyot va moliya vazirligi Davlat xaridlari departamenti ma'lumoti.

Davlat buyurtmachilari 2 guruhga ajratilgan: budjet buyurtmachilari va korporativ buyurtmachilar. Budjet buyurtmachilari – davlat organlari, xarid qilish tartib-taomillarini amalga oshirish uchun yo‘naltiriladigan budjet mablag‘larini oluvchilar, davlat maqsadli jamg‘armalari. Korporativ buyurtmachilar – davlat korxonalari, ustav fondida davlat ulushi 50 foiz va undan ortiq bo‘lgan yuridik shaxslar, ustav fondining 50 foizi va undan ortig‘i 50 foiz va undan ortiq miqdorda davlat ulushiga ega yuridik shaxslarga tegishli bo‘lgan yuridik shaxslar [11].

Elektron do‘konda:

- bir shartnoma bo‘yicha bazaviy hisoblash miqdorining yigirma besh ming baravarigacha (budjet buyurtmachilari uchun bazaviy hisoblash miqdorining ikki ming besh yuz baravarigacha) qiymatdagi tovarlarning;
- Elektron do‘kon orqali budjet buyurtmachisi tomonidan ayni bir turdagi ishlarning, xizmatlarning davlat xaridi bir moliya yili davomida bazaviy hisoblash miqdorining besh yuz baravarigacha (korporativ buyurtmachilar uchun bazaviy hisoblash miqdorining bir ming baravarigacha) amalga oshirilishi mumkin.

Auksion faqat elektron shaklda o‘tkaziladi.

Auksionda ishtirok etish uchun davlat buyurtmachisi maxsus axborot portali orqali davlat xaridlarining elektron tizimiga e’lon joylashtiradi.

Auksion o‘tkazilishi to‘g‘risidagi e’lon u amalga oshirilishidan kamida besh ish kuni avval joylashtirilishi kerak.

Auksion o‘tkazilishi to‘g‘risidagi e’londa quyidagi ma’lumotlar bo‘lishi kerak:

- davlat buyurtmachisining nomi va manzili;
- auksionning birinchi va oxirgi kuni (auksion o‘tkaziladigan davr);
- auksion predmetining boshlang‘ich narxi;
- auksion predmeti va uning xususiyati (auksion predmetining tasnifi);
- tovarning miqdori;
- tovarlarni yetkazib berish muddatlari va shartlari;
- tovarlar yetkazib beriladigan joy (manzil);
- tovarning amaldagi standart talabiga muvofiqligini tasdiqlovchi hujjat mavjudligi haqidagi talab;
- tovar majburiy sertifikatlashtirilishi talab etiladigan hollarda, muvofiqlik sertifikati va sanitariya-epidemiologik xulosa mavjudligi to‘g‘risidagi talab;
- zarur bo‘lganda, litsenziya, ruxsat etish xususiyatiga ega boshqa hujjat yoxud faoliyatni boshlagani haqidagi xabarnoma mavjudligi to‘g‘risidagi talab;
- tovarning o‘ziga xos xususiy parametrlarini ifodalovchi shartlar.

Eng yaxshi takliflarni tanlashni o‘tkazish mezonlari

Eng yaxshi takliflarni tanlash (bundan buyon matnda tanlash deb yuritiladi) vositasidagi davlat xaridi quyidagi shartlar bir vaqtning o‘zida bajarilgan taqdirda amalga oshiriladi:

- g‘olibni aniqlash mezonlari tovar (ish, xizmat) davlat xaridining nafaqat pul ifodasiga, balki miqdoriy va sifat bahosiga ham ega bo‘ladi;
- tovarning (ishning, xizmatning) qiymati bir shartnoma bo‘yicha bazaviy hisoblash miqdorining yigirma besh ming baravarigacha (budjet buyurtmachilari uchun olti ming baravarigacha) bo‘lgan miqdorni tashkil etadi.

Tanlashni o‘tkazishda xarid komissiyasi

Davlat xaridini tanlash orqali amalga oshirish uchun davlat buyurtmachisining xodimlari orasidan kamida besh nafar a’zodan iborat tarkibda xarid komissiyasi tuziladi.

Tanlashni o‘tkazishda xarid komissiyasi a’zolarining kamida uchdan ikki qismi hozir bo‘lishi lozim, har bir majlis va qabul qilingan qaror bayonnomalar bilan rasmiylashtirilishi kerak.

Tanlash vositasidagi davlat xaridi to‘g‘risidagi axborot davlat buyurtmachisi tomonidan cheklanmagan miqdordagi shaxslarga maxsus axborot portali orqali davlat xaridlarining elektron tizimiga, shuningdek davlat buyurtmachisining xohishiga ko‘ra – uning rasmiy veb-saytiga yoki uning yuqori turuvchi organining rasmiy veb-saytiga, shuningdek ommaviy axborot vositalarida tanlash o‘tkazish to‘g‘risidagi e’lonni va tanlash bo‘yicha xarid qilish hujjatlarini joylashtirish yo‘li bilan ma’lum qilinadi.

Tanlash o‘tkazilishi to‘g‘risidagi e’lon quyidagi axborotlarni o‘z ichiga olishi kerak:

- tanlashni o‘tkazish shakli;
- tovarning (ishning, xizmatning) batafsil tavsifi va boshlang‘ich narxi;

- tanlash o‘tkaziladigan joyning manzili;
- ishtirokchilarga qo‘yiladigan talablar;
- davlat buyurtmachisining ishtirokchilar bilan bog‘lanish uchun aloqa bog‘lovchi shaxslar sifatida belgilangan bir yoki bir nechta mansabdor shaxslarining yoki boshqa xodimlarining familiyasi, ismi, sharifi, lavozimi va manzili;
- ishtirokchilar tomonidan takliflar berish muddati tugaydigan sana va vaqt;
- taklifni rasmiylashtirishga doir talablar.

Tanlash o‘tkazish to‘g‘risidagi e’lon va (yoki) tanlashda ishtirok etish uchun taklif qonunchilikka zid bo‘lmagan boshqa axborotlarni ham o‘z ichiga olishi mumkin.

Tender o‘tkazish mezonlari

Tender vositasidagi davlat xaridi quyidagi shartlar bir vaqtning o‘zida bajarilgan taqdirda amalga oshiriladi:

- g‘olibni aniqlash mezonlari tovarning (ishning, xizmatning) nafaqat pul bilan baholanishini, balki miqdoriy va sifat jihatidan baholanishini ham o‘z ichiga oladi;
- tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) qiymati bir shartnoma bo‘yicha bazaviy hisoblash miqdorining yigirma besh ming baravaridan ortiq (budjet buyurtmachilari uchun bazaviy hisoblash miqdorining olti ming baravaridan ortiq) miqdorni tashkil etadi.

Tender majburiy tartibda elektron shaklda o‘tkaziladi, bundan qonunchilikda nazarda tutilgan hollar mustasno.

To‘g‘ridan to‘g‘ri shartnomalar bo‘yicha davlat xaridlarini amalga oshirish tartibi.

To‘g‘ridan to‘g‘ri shartnomalar bo‘yicha davlat xaridlari quyidagi hollarda amalga oshirilishi mumkin:

- Yagona yetkazib beruvchilar reyestriga kiritilgan yagona yetkazib beruvchi bilan davlat xaridini amalga oshirish uchun ruxsat etilgan tovarlarning (ishlarning, xizmatlarning) davlat xaridi.
- Yuqoridagilardan kelib chikkan holda, shuni ko‘rish mumkinki, moliyaviy mablag‘lardan foydalanishning oqilonaligi, tejamkorligi va samaradorligi, ochiqlik va shaffoflik, raqobat va xolislik, mutanosiblik, davlat xaridlari tizimining yagonaligi va yaxlitligi, korrupsiyaga yo‘l qo‘ymaslik prinsiplariga asoslangan va bu prinsiplar barcha bosqichlarida qo‘llanilib kelinmoqda.

4-rasm: Tovar (ish, xizmat)lar toifalar kesimida budjet buyurtmachilarining xaridlari [10]

Manba: imv.uz rasmiy sayti yil yakuni bo‘yicha ma’lumolar

Ma’lumotlarga to‘xtaladigan bo‘lsak, 2023-yil davomida budjet buyurtmachilari tomonidan amalga oshirgan davlat xaridlari barcha tarmoq va sohalarda xarajatlarda keng tatbiq etilayotganini ko‘rishimiz mumkin.

Agar davlat xaridlarini respublika miqiyosida viloyatlar kesimada olsak, 5-rasmdan xaridlar miqdorini so‘m shaklida ko‘rib chiqsak 2023-yil holatiga bu ko‘rsatgichlar umumiy respublika bo‘yicha 1 505 588 trln so‘mni, shundan, Toshkent shahri 393 050 trln so‘m ya’ni, 39.6 foiz bilan oldinda.

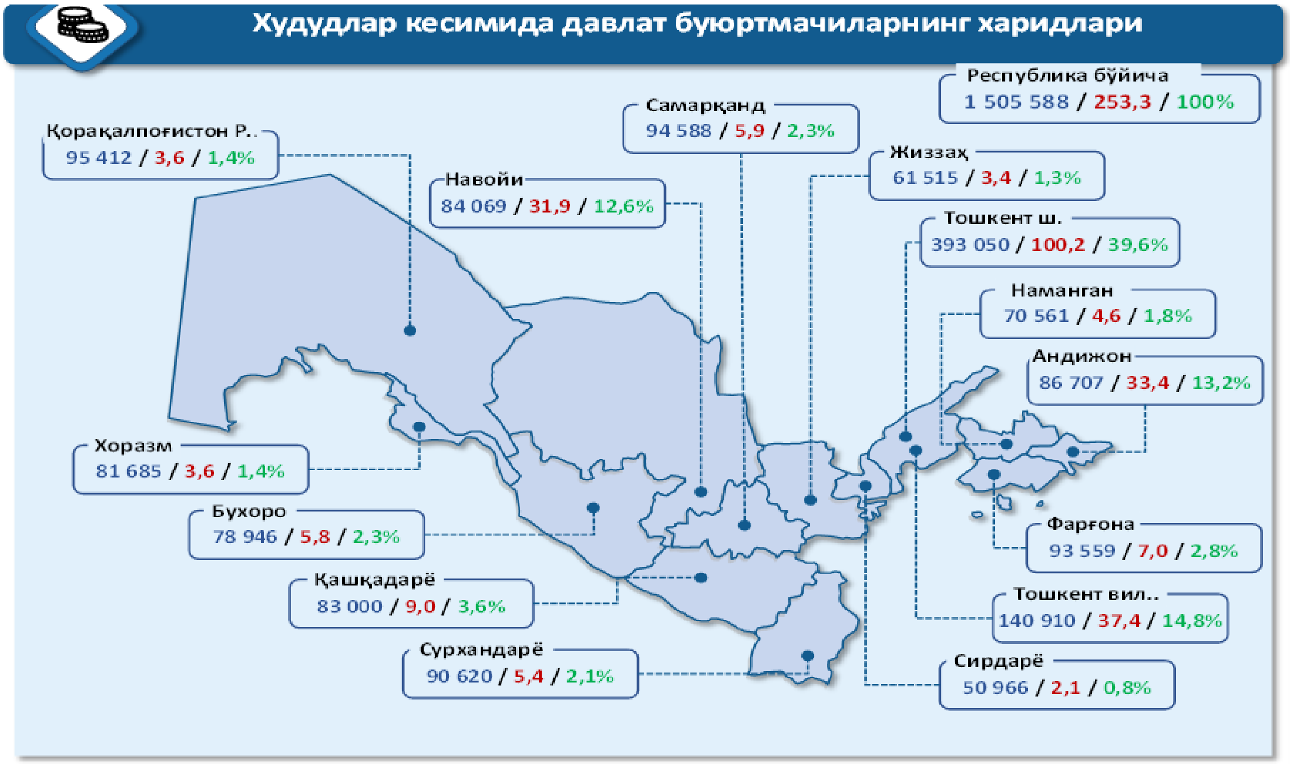

5-rasm: Hududlar kesmida davlat byurtmachilarining xaridlari [10]

Manba: imv.uz rasmiy sayti yil yakuni bo'yicha ma'lumolar

Amalga oshirilayotgan ishlar natijasida yirik davlat korxonalari davlat xaridlari tizimi bilan qamrab olindi. O'zbekiston Respublikasining "Davlat xaridlari to'g'risida"gi Qonuni bilan 2022-yil 1-yanvardan elektron tanlash va tender savdolari elektron shaklda amalga oshirish belgilandi. 2023-yilning yanvaridan boshlab shu tizimni yo'lga qo'yildi.

Maxsus axborot portali vakolatli organ tomonidan yuritiladigan, davlat xaridlari amalga oshirilishi to'g'risidagi e'lonlar, davlat xaridlarining yakunlari, ishtirokchilarning takliflari haqidagi axborotni va qonunchilikda nazarda tutilgan boshqa axborotni elektron shaklda ko'zdan kechirishni, shuningdek, amalga oshirilgan elektron davlat xaridlari to'g'risida davlat xaridlari elektron tizimlarining operatorlari tomonidan kiritiladigan (yuboriladigan) axborotni to'plashni ta'minlovchi veb-saytdir (maxsus elektron platforma).

Eng asosiy va muhim afzallik shundaki, davlat xaridlari bo'yicha barcha operatsiyalar Elektron raqamli imzodan foydalangan holda buyurtmachining shaxsiy kabineti orqali amalga oshiriladi. Bu esa, O'zRTXBga kelish majburiyatidan ozod qiladi ya'ni, davlat xaridlarida ishtirok etishingiz uchun qog'oz shaklidagi hujjatlar talab etilmaydi, barcha operatsiyalar – ro'yxatdan o'tishdan tortib to tovarni sotish yoki qabul qilib olishgacha bo'lgan jarayon elektron tarzda amalga oshiriladi.

6-jadval: Budjet buyurtmachilarining operatorlar kesimida amalga oshirgan davlat xaridlari [12], mlrd so'm

	Ko'rsatkichlar	2021-y	2022-y	2023-y
Budjet buyurtmachilari tomonidan amalga oshirgan xaridlar		**57 007,7**	**69 590,0**	**76 971,2**
1	O'zbekiston respublika tovar-xom ashyo birjasi AJ (xarid.uzex.uz)	47 578,6	56 524,6	55 206,0
	Budjet buyurtmachilarining jami xaridiga nisbatan ulushi, %	83,5	81,2	71,7
2	XT-Xarid texnologiyalari MJCH (xt-xarid.uz)	-	24,3	289,7
	Budjet buyurtmachilarining jami xaridiga nisbatan ulushi, %	-	-	0,4
3	Raqamli transformatsiya markazi DK (cooperation.uz)	361,0	228,6	656,9
	Budjet buyurtmachilarining jami xaridiga nisbatan ulushi, %	0,6	0,3	0,9
4	Qurilish sohasida axborot kommunikatsiya-texnologiyalarni rivojlantirish markazi DM (tender.mc.uz)	9 068,1	12 812,5	20 818,6
	Budjet buyurtmachilarining jami xaridiga nisbatan ulushi, %	15,9	18,4	27,0

Manba: imv.uz rasmiy sayti yil yakuni bo'yicha ma'lumolar

Davlat xaridlarini budjet buyurmachilarning 2021-2023-yil davomida amalga oshirgan davlat xaridlarini operatorlar kesimida ko'rib chiqadigan bo'lsak 6-jadvaldan ko'rinib turibdiki, 2021-2023-yil davomida korporativ buyurtmachilar jami 57 007.7 mlrd. so'mdan 76 971.2 mlrd so'm ko'rsatkichi bilan o'sgan. Eng katta ulush 83.5–71.7 foiz ko'rsatkichlari bilan budjet buyurtmachilari tomonidan O'zbekiston respublika tovar xom ashyo birjasi AJ (xarid.uzex.uz) operatori xizmatlaridan foydalanib kelmoqdaligini ko'rishimiz mumkin.

7-jadval: Korporativ buyurtmachilar va yirik davlat korxonalarining operatorlar kesimida amalga oshirgan davlat xaridlari [12], mlrd. so'mda

Ko'rsatkichlar		2021-y	2022-y	2023-y
Korporativ buyurtmachilar va yirik davlat korxonalari tomonidan amalga oshirgan xaridlar		**90 380,4**	**134 953,2**	**176 341,2**
1	O'zbekiston respublika tovar-xom ashyo birjasi AJ (xarid.uzex.uz)	80 450,2	113 377,4	151 490,9
	Korporativ buyurtmachilar va yirik davlat korxonalarining jami xaridiga nisbatan ulushi, %	89,0	84,0	85,9
2	XT-Xarid texnologiyalari MJCH (xt-xarid.uz)	705,4	9 958,2	11 076,7
	Korporativ buyurtmachilar va yirik davlat korxonalarining jami xaridiga nisbatan ulushi, %	0,8	7,4	6,3
3	Raqamli transformatsiya markazi DK (cooperation.uz)	9 074,7	11 617,6	13 773,6
	Korporativ buyurtmachilar va yirik davlat korxonalarining jami xaridiga nisbatan ulushi, %	10,0	8,6	7,8
4	Qurilish sohasida axborot kommunikatsiya-texnologiyalarni rivojlantirish markazi DM (tender.mc.uz)	150		
	Korporativ buyurtmachilar va yirik davlat korxonalarining jami xaridiga nisbatan ulushi, %	0,2		

Manba: Iqtisodiyot va moliya vazirligi Davlat xaridlari departamenti ma'lumoti

Davlat xaridlarini budjet va korporativ buyurmachilarning 2021-2023-yil davomida amalga oshirgan davlat xaridlarini operatorlar kesimida ko'rich chiqadigan bo'lsak 7-jadvallardan ko'rinib turibdiki, 2021-2023-yil davomida korporativ buyurtmachilar jami 90 380.4 mlrd. so'mdan 176 341.2 mlrd so'm ko'rsatkichi O'zbekiston respublikasi tovar xom ashyo birjasi 89-85.9 foiz ulushida.

2021-2022-yillar mobaynida Tovar xom ayosh birjasi sayti, ya'ni dxarid.uz saytida budjet tashkilotlari va budjetdan mablag' oluvchilar ishtirok etishgan, Exarid.uz saytida esa mudofa majmuiy va huquqni muhofaza qilish organlariga tashkilotlari o'z faolityalarin olib borishgan.

Lekin 2023-yil yanvar oyidan boshlab O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi Davlat xaridlari departamenti tomonidan xarid.uzex.uz portali yaratildi va o'z faoliyati boshladi. Bu portal o'z o'rnida ikki saytni birlashtirgan va barcha turdagi savdolarnini o'z ichiga olgan. Va o'z o'rnida barcha soha vakillari o'z xaridlarini amalga oshirib kelishmoqda. Shu o'rinda tadbirkorlar uchun ham qulaylik va afzalliklari ko'p [13].

XULOSA

Mamlakatimizda davlat va korpopativ xaridlari mexanizmini yanada takomillashtirish hamda tender savdolarining ochiqligi va shaffofligini ta'minlash bo'yicha izchil hamda kompleks say-harakatlar amalga oshirilmoqda. Xususan, elektron savdolar joriy qilindi, Respublika tovar-xom ashyo birjasi maxsus axborot portali yaratildi, tovar (ishlar, xizmatlar) xaridi bo'yicha, jumladan, investitsiya loyihalari doirasida ko'p pog'onali idoralararo tender komissiyalari tuzildi.

Davlat xaridlari tizimi orqali sarflanayotgan mablag'larning optimal tarzda rejalashtirilganligi, haqiqatga maqsadli yo'naltirilayotganligi, yuqori darajada iqtisodiy samara keltirishi, makroiqtisodiy o'sishga xizmat qilishi va pirovardida aholining turmush faravonligini yaxshilashga xizmat qilishi har qanday davlat va jamiyat uchun dolzarb ahamiyatiga egadir. Davlat xaridlari tizimi iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi hisoblanib, budjet tizimi budjetlari mablag'lari hisobidan amalga oshiriladigan xaridlar g'aznachilik tizimi orqali nazorat qilinadi va monitoring qilib boriladi.

G'aznachilik organlari davlat xaridlari tizimini nazorat qilishda dastlabki va joriy nazoratni amalga oshiradi. Budjet tashkilotlari va budjetdan mablag' oluvchilar ehtiyojlari uchun xaridlarni amalga oshirishda mol yetkazib beruvchi bilan sharnoma tuzishadi, mazkur shartnoma qonuniy kuchga kirishi uchun g'aznachilik tizimida tekshirib ro'yxatdan ro'yxatdan o'tkazishi zarur, bu jarayonda tuzilgan shartnomaning belgilangan qonuniy-huquqiy hujjatlarga mos kelishi, shartnomadagi narx-navoning sun'iy oshirilmaganligi, raqobat va shaffoflik mezonida

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

mos holda tuzilganligi ko‘rib chiqiladi. Umumiy olganda, G‘aznachilik organlari budjetdan olinadigan xaridlarining har bir jarayonini nazoratini amalga oshiradi.

Davlat xaridalarini islox qilinish jarayoninin 2020-2023-yillar kesishmasida ko‘rib chiqsak: amalga oshirilgan davlat xaridlari jami 124 089 mlrd. so‘mni YAIMga nisbatan ulushi 20.5 foiz, 2023-yilga kelib bu ko‘rsatkich 253 312 mlrd. So‘mni YAIMga nisbaian ulushi 23.8 foiz bo‘ldi. Bundar ko‘rinib turibtiki davlat xaridlari tizimida olib borilayotgan islohatlar o‘z nratijalari bermoqda.

Yuqoridagilardan kelib chiqib quyidagi xulosalarni shakllantirish lozim:

- Mahfiy ko‘rinishga ega bo‘lgan budjet tashkilotlari korporativ birja saytida budjet buyurmachisi maqomida ro‘yxatdan o‘tishga imkon yo‘qligi va budjet tashkiloti korporativ maqom bilan davlat xaridlarida ishtirok etib kelayotganidir.
- Bu o‘z o‘rnida budjet tashkilotlari uchun bepul xizmatlar pullik bo‘lishiga olib kelmoqda. Ya’ni budjet tashkiloti elektron magazin va auksionllarda xaridilarini amalga oshirish uchun budjetdan tashqari jamg‘armalaridan brokerlik xizmatlariga budjet xaridlari uchun to‘lovlarni amalga oshirib kelmoqda.
- “Insofsiz tadbirkor” ya’ni shartnoma shartlarini o‘z vaqtida yoki bajarishdan butkul bosh tortish holatlari oxirgi paytlarda tez-tez takrorlanib kelmoqda. Bunday holatlar budjet tashkilotlari faoliyatiga salbiy ta’sir etadi. Davlat xaridlarida ishtirok etib kelayotgan tadbirkorlarga bunday holatlarda javobgarlikni oshirish, jarimalar miqdorini ham oshirish taklifi ko‘rib chiqilishi maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasining 22.04.2021-y. O‘RQ-684-son “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi Qonuni. lex.uz
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi “2022–2026-yillarga mo‘ljallanganiyangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-60-son Farmoniga sharh.
3. D.Sholdarov “Development of the education system in the digital economy on the basis of public-private partnership” International Scientific Journal of Finance and Accounting, 2021, №. 2.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Yangi O‘zbekistonning 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi Farmoni. lex.uz›docs/5867722
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 16-iyundagi “Davlat organlari va tashkilotlarining faoliyati ochiqligini ta’minlash, shuningdek, jamoatchilik nazoratini samarali amalga oshirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida” gi Farmoni. lex.uz›docs/5459107
6. 2018-yil 27-sentyabr kuni 3953-sonli O‘zbekiston respublikasi “Davlat xaridlari to‘g‘risida”gi qonunini amalga oshirish chora-tadbirlari to‘g‘risidagi Qarori. lex.uz›docs/3920651
7. Андреева Л.В. закупки товаров для федеральнкх государственнкх нужд: правовое регулирование. М.:Волтерс Клувер, 2009. С. 24.
8. Стоян В. И. Казначейское обслуживание бюджетов по доходам в Украине // сорник материалов. 2012. С. 145
9. A. To‘ychiyev, TMI magistranti D. Azzamova “Davlat xaridlarini amalga oshirishda g‘aznachilik tizimining o‘rni va ahamiyati.
10. Iqtisodiyot va moliya vazirligi Davlat xaridlari departamenti ma’lumoti
11. Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 31-dekabrdagi “Davlat xaridlari elektron tizimi operatorlari faoliyatini tartibga solish mexanizmlarini takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida” 734-son Qarori. lex.uz›ru/docs/6333350
12. imv.uz rasmiy sayti yil yakuni bo‘yicha ma’lumolar.
13. Sholdarov, D., & Navruzova , G. (2023). Davlat sektorida ichki audit xizmatining boshqa nazorat organlari bilan o‘zaro aloqadorligi. Educational Research in Universal Sciences, 2(17 SPECIAL), 564–570.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 3

© Materiallar koʻchirib bosilganda ““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali manba sifatida koʻrsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar maʼsul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna boʻlishingiz mumkin. Obuna boʻlgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga toʻlov haqidagi maʼlumotni skrinshot yoki foto shaklida joʻnatishingizni soʻraymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga joʻnatamiz.

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi boʻyicha roʻyxatdan oʻtkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulugʻbek tumani
Kumushkon koʻchasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

““Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

Oʻzbekiston Respublikasi Oliy taʼlim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan roʻyxatdan oʻtkazilgan.